

Aan de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Den Haag
4 april 2007

Ons kenmerk
HO/BL/2007/3104

Uw brief van

Onderwerp
BaMa-Monitor 2006

Bijlage(n)
Inspectierapport "Bama stroomt door"

In het studiejaar 2002-2003 is de bachelor-masterstructuur ingevoerd in het Nederlandse hoger onderwijs. De inspectie voor het hoger onderwijs verricht onderzoek naar de invoering ervan en rapporteert daar jaarlijks over. Eerder heb ik u de rapporten "BaMa ontkiemt" (Kamerstuk 29 281 nr. 2 van 23 mei 2005), "De Master Meester?" (niet-dossierstuk ocw0400572 van 3 juni 2004) en "Bama-transities (niet-dossierstuk ocw0300702 van 8 september 2003) toegestuurd.

De inspectie heeft in het kader van deze BaMa-monitor wederom een waardevolle rapportage uitgebracht over de invoering van de bachelor-masterstructuur in het Nederlandse hoger onderwijs. Hierbij zend ik u het rapport "BaMa stroomt door" en mijn beleidsreactie daarop. Ik ga daarbij in op de bevindingen en aanbevelingen van de inspectie. Tevens geef ik aan hoe ik de evaluatie van de BaMa wetgeving vorm zal geven.

Samenvatting belangrijkste bevindingen

Hoewel de inspectie in haar voorgaande rapportage "BaMa ontkiemt" op onderdelen ook kritische opmerkingen maakte was het overall beeld positief over de invoering van de bachelor-masterstructuur. In het nieuwe rapport "BaMa stroomt door" zet dit beeld zich door.

De kritische opmerkingen uit "BaMa ontkiemt" waren de aanleiding om de inspectie te vragen deze keer specifieke aandacht te geven aan de toelating tot de wetenschappelijke master opleidingen. De inspectie constateert dat haar zorgen op dit punt grotendeels zijn weggenomen. Dit heeft te maken met een tweetal constatering:

Opleidingen hebben daar waar de toelatingsregelingen onduidelijk waren deze verhelderd. De wet- en regelgeving op het gebied van toelating wordt in voldoende mate in acht genomen. De toelatingsregelingen zijn voldoende transparant, de toelatingseisen billijk en de handelwijzen van de examencommissies en toelatingscommissies zorgvuldig.

Er is inmiddels een breed scala aan schakelprogramma's voor hbo-bachelorstudenten die willen doorstromen naar wo-masteropleidingen en de inspectie acht deze voorzieningen adequaat. De voorzieningen vormen een goede voorbereiding op de betreffende masteropleidingen en de interne kwaliteitszorg ervan is geregeld. Bovendien blijkt dat de doorstroom van hbo-bachelorstudenten naar een wetenschappelijke masteropleiding goed op gang is gekomen.

Ik ben verheugd te constateren dat de instellingen de vorig jaar geconstateerde kritische kanttekeningen van de inspectie serieus hebben opgepakt. Dit past in mijn beeld dat het Nederlandse hoger onderwijs veel werk maakt van een goede invoering van de bachelor-mastersystematiek. Ook doet de inspectie een aantal nieuwe aanbevelingen in de richting van de instellingen die naar mijn mening tevens serieuze aandacht vragen.

Toelatingseisen

Voorsorteereisen

Opleidingen stellen eisen aan studenten voor wie de masteropleiding is aangewezen als aansluiting op de bacheloropleiding. Het stellen van deze eisen heeft gevolgen voor de toegankelijkheid van de masteropleiding voor studenten en zet de brede bacheloropleiding onder druk. De inspectie adviseert de instellingen de geconstateerde ongewenste effecten van de voorsorteereisen op de toegankelijkheid, de keuzevrijheid en de breedte van de bacheloropleiding tegen te gaan.

Ik ben tevreden met de constatering van de inspectie dat instellingen handelen binnen de kaders voor toelating die de WHW stelt. Tevens is het logisch dat er een zekere spanning bestaat tussen enerzijds het aanbieden van een aansluitend masterprogramma (en de daaruit voortvloeiende eisen die dit stelt aan de inhoud van het door de student gekozen vakkenpakket in de bachelor) en anderzijds de wens tot het vergroten van de diversiteit in onderwijsprogramma's binnen de bachelor (en de daaruit voortvloeiende keuzemogelijkheden van de student in het vakkenpakket van de bachelor). Op deze spanning kom ik later in deze reactie nog terug. Ik deel verder de aanbeveling van de inspectie dat deze balans de aanhoudende zorg verdient van de instellingen.

Harde knip

Opleidingen gaan over tot de invoering van een harde knip, waarbij studenten niet met een masteropleiding kunnen starten alvorens de bacheloropleiding geheel voltooid en met een getuigschrift afgerond te hebben; met een harde knip ontstaat een grote kans op studievertraging voor studenten. Niet alle opleidingen die een harde knip hanteren, bleken in staat de kans op studievertraging op te vangen door het treffen van maatregelen, als meerdere instroommomenten en/of een flexibele programmering van studie-onderdelen. De inspectie dringt erop aan dat de instellingen ten aanzien van deze opleidingen maatregelen nemen. Daarbij adviseert zij instellingen die overwegen een harde knip in te voeren dit pas te doen nadat de maatregelen om studievertraging te beperken geëffectueerd zijn.

Ik onderschrijf deze aanbeveling van de inspectie en ga ervan uit dat instellingen die het hier betreft op zorgvuldige wijze omgaan met het gesignaleerde vraagstuk.

Selectie

Selectie van individuele studenten doet zijn intrede in de toelatingsprocedures. Hoewel de opleidingen de gehanteerde selectie-instrumenten op dit moment zorgvuldig gebruiken en evalueren, constateert de inspectie dat opleidingen (nog) geen zicht hebben op de voorspellende waarde ervan. Zij adviseert instellingen de kwaliteit, betrouwbaarheid en voorspellende waarde van de selectie-instrumenten structureel te evalueren en te koppelen aan de studieresultaten in de masteropleiding van studenten met diverse vooropleidingen.

De evaluatie van selectie-instrumenten is nadrukkelijk onderdeel van de experimenten "ruim baan voor talent". In dit kader worden instellingen ook ondersteund in een grondige evaluatie van selectiemethoden en de voorspellende waarde daarvan. De lessen die op dit moment geleerd worden zullen breed verspreid worden. Ik ga ervan uit dat een verdere verspreiding van deze kennis op deze wijze ook ten bate komt aan de toelatingsprocedures voor de masteropleidingen.

Doorstroom wo-wo studenten

Op een enkele opleiding na kennen de masteropleidingen een geringe of zelfs geen instroom van studenten met een wo-bacheloropleiding van andere faculteiten en universiteiten, de zogenaamde 'wo-wo mobiliteit'. Het is niet duidelijk waardoor deze mobiliteit niet op gang komt. De inspectie adviseert instellingen en de Vereniging van Universiteiten (VSNU) onderzoek te doen naar de oorzaken van deze geringe mobiliteit. Daarnaast adviseert zij onnodige belemmeringen weg te nemen.

Ik deel de observatie van de inspectie dat de doorstroom van wo-wo studenten langzaam op gang komt. Dit is evenwel niet geheel onlogisch. Ik merk aan de hand van de observaties van de inspectie op dat vele instellingen nog in een leerproces zitten waar het efficiëntieprogramma's en toelatingsvoorwaarden betreft. Dit zal ongetwijfeld zijn effect hebben op studenten die twifelen over hun keuze voor een masteropleiding. Ik onderschrijf daarmee ook de oproep van de inspectie aan de instellingen om de oorzaken van deze geringe mobiliteit te vinden en zoveel als mogelijk weg te nemen.

Ten slotte doet de inspectie ook een tweetal aanbevelingen in de richting van de overheid.

Bekostiging en studiefinanciering

De inspectie heeft al eerder ('BaMa ontkiemt', blz. 11 en 31) gewezen op het feit dat belangrijke randvoorwaarden voor de doorstroom van studenten naar wo-masteropleidingen ontbreken. Zij stelt dat in verband met de realisatie van de Lissabon-onderwijsdoelstellingen en het daarmee samenhangend streven naar excellentie en naar een toename van de deelname aan het hoger onderwijs in Nederland, het essentieel is dat de doorstroom van hbo-studenten naar een masteropleiding optimaal plaatsvindt. Ook voor de realisatie van doelstellingen uit het rapport 'Leren excelleren' als talentmaximalisatie is een optimale doorstroom van studenten naar het wetenschappelijk onderwijs cruciaal. De inspectie is van mening dat het ontbreken van studiefinanciering en bekostiging de realisatie van genoemde doelstellingen belemmert. Zij bepleit dan

ook het bekostigingsbesluit van de schakelvoorzieningen en de studiefinanciering van studenten die gebruik maken van deze voorzieningen opnieuw te bezien.

Het beleid van het kabinet is erop gericht om het voor iedereen mogelijk te maken een bachelor- en mastergraad te behalen. Tevens heeft het kabinet een doelstelling geformuleerd dat meer mensen een graad in een hogeronderwijsgetuigschrift verleend wordt. Een bachelorgraad hbo biedt evenals een mastergraad wo volwaardige, goede perspectieven op de arbeidsmarkt. Het is dan ook niet per se noodzakelijk dat studenten met een bachelorgraad hbo doorstromen naar een masteropleiding wo. Het stelsel van studiefinanciering maakt het mogelijk dat snelle hbo'ers (die in drie jaar een vierjarige opleiding doen) hun aanspraken op een prestatiebeurs aanwenden bij het volgen van een masteropleiding wo. Tevens kunnen zij daarna gedurende drie jaar een lening afsluiten bij de Informatie Beheer Groep en hebben zij recht op een ov-studentenkaart. Indien een student geen aanspraak (meer) heeft op studiefinanciering, maar wel een studie volgt en studiekosten maakt kunnen deze kosten in aanmerking komen voor fiscale aftrek. Gelet op de noodzaak van een voortdurende inspanning van instellingen om in inhoudelijke zin de overstapdrempels voor studenten beperkt te houden ben ik geen voorstander van een nadere financiering van schakelvoorzieningen.

Nader onderzoek eenjarige masteropleidingen

Tot slot vraagt de inspectie aandacht voor de eenjarige masteropleiding. Ruim de helft van het totaal aantal wetenschappelijke masteropleidingen is eenjarig. De inspectie is in het onderzoek naar toelating regelmatig tegengekomen dat opleidingen de eenjarige masteropleiding te kort vinden om het gewenste niveau te realiseren. Zo geven eenjarige masteropleidingen aan toelatingseisen als voorsorteren in de bacheloropleidingen en een harde knip nodig te hebben om studenten in één jaar op het gewenste niveau te laten uitstromen. Deze maatregelen zetten de inhoud van zowel de bacheloropleidingen als van de deficiëntievoorzieningen onder druk. Ook studenten van eenjarige opleidingen geven aan dat er in zo'n korte periode weinig flexibiliteit is om tekorten op te vangen of iets extra's te doen, laat staan een masteronderdeel in het buitenland te volgen. De inspectie concludeert dat de druk op de eenjarige masteropleidingen en de maatregelen die deze opleidingen treffen om de druk te verminderen, gevolgen hebben voor het keuzemoment van studenten, de breedte en keuzeruimte van de aansluitende wo-bacheloropleidingen, de zwaarte en het tempo van de deficiëntievoorzieningen en risico's geven voor de kwalificaties van de uitstromende student.

De inspectie heeft al eerder ('BaMa ontkiemt', blz. 12 en 36) geconcludeerd dat de eenjarigheid de specialisatiemogelijkheden van de master beperkt en mogelijk een afbreukrisico vormt voor het civiel effect in internationaal perspectief. Daarbij is de inspectie van mening dat de druk op het niveau van de masteropleidingen door (internationale) concurrerende verhoudingen alleen maar zal toenemen. Zij stelt dan ook voor dat zij nader onderzoek doet naar de effecten van de eenjarige masteropleiding op het stelsel en naar de (internationale) status van deze opleidingen.

Ik deel de zorg van de inspectie op dit punt. Ik heb de inspectie dan ook gevraagd dit vervolgonderzoek op te pakken. Dit onderzoek zal in elk geval antwoord geven op de vragen in welke sectoren c.q. vakgebieden de door de inspectie geconstateerde risico's het grootst zijn, ten opzichte van welke

landen deze risico's zich voordoen en wat de concrete gevolgen daarvan zijn. Het vervolgonderzoek naar de eenjarige masteropleiding staat overigens niet los van de bacheloropleiding. Belangrijk in dit opzicht zijn onder meer de keuzemomenten van (aankomende) studenten, de breedte en de keuzeruimte in de bachelorfase. In het vervolgonderzoek is de samenhang tussen bachelor- en masteropleiding dan ook altijd de context waarbinnen de analyse van risico's plaatsvindt en naar oplossingen gezocht kan worden.

Evaluatie van de BaMa wetgeving

Op 1 augustus 2002 is de BaMa-wetgeving in werking getreden. Formele evaluatie daarvan dient plaats te vinden vóór 1 augustus 2007. Dit is een eis die geldt voor alle wetgeving: 5 jaar na invoering dient geëvalueerd te worden. De evaluatie zal geschieden aan de hand van de ijkpunten zoals die in de ijkpuntenbrief van 6 juni 2003 aan alle betrokken partijen (VSNU, HBO-raad, ISO, LSVb, NVAO en inspectie voor het onderwijs) zijn meegegeven en die de volgende doelstellingen van de BaMa-structuur beschrijft: inhoudelijke vernieuwing, flexibiliteit en keuzevrijheid voor de student, internationale erkenning en mobiliteit en aansluiting van hoger onderwijs op de arbeidsmarkt.

In de oorspronkelijke opzet van de BaMa-monitor zou het huidige rapport "BaMa stroomt door" dan ook de laatste rapportage van de inspectie zijn en zou nu de formele evaluatie van de wetgeving plaats dienen te vinden mede op basis van de bevindingen van de inspectie in de afgelopen jaren. Ik stel u echter om een aantal redenen voor de uiteindelijke evaluatie een jaar later te laten uitvoeren.

Het moment van formele evaluatie is eigenlijk nog net te vroeg. Vooral de masteropleidingen zijn feitelijk pas recentelijk ontwikkeld en zeker nog niet uitontwikkeld. De meeste op dit moment ontwikkelde masters zijn de wo-masters die afgesplitst zijn van de oorspronkelijke ongedeelde opleidingen ("doorstroommasters"). De "nieuwe masters" zijn nog volop in ontwikkeling. Dit geldt ook voor de overgangen van de bacheloropleidingen naar deze masters en de toelatingseisen die die masters stellen (schakelprogramma's, minoren e.d.).

Een groot bijkomend voordeel van dit voorstel is dat dit de mogelijkheid biedt de evaluatie van de BaMa-wetgeving en die van de accreditatiewetgeving te combineren. Op deze wijze kan een compleet beeld worden geschetst van het effect van de twee belangrijkste vernieuwingen in het hoger onderwijs van de afgelopen jaar.

Hoewel de accreditatiewetgeving in werking getreden is per 12 augustus 2002 (Staatsblad 302), zijn belangrijke onderdelen ervan (de mogelijkheid voor het accreditatieorgaan om accreditatie en toets nieuwe opleiding in behandeling te nemen, de nieuwe doelmatigheidsprocedure) eerst per 23 september 2003 in werking getreden (Staatsblad 368). Dit is voor mij een belangrijke overweging ook de evaluatie van de accreditatiewetgeving in 2008 te doen plaatsvinden. Mijns inziens dienen de effecten van het besluit van 22 september 2003 namelijk daarbij betrokken te worden.

Dit is ook de achtergrond van mijn hiervoor vermelde verzoek aan de inspectie om ook in 2007 een BaMa-monitor uit te voeren. Dit onderzoek zal gericht zijn op de ervaringen met de eenjarige master. De resultaten hiervan kunnen bij een evaluatie in 2008 worden betrokken.

Ik voorzie de verdere evaluatie van de BaMa- en accreditatiewetgeving de komende 2 jaar derhalve als volgt:

Vóór 1 augustus 2007 ontvangt u een tussentijdse evaluatie van de BaMa-wetgeving op basis van de rapportages van de inspectie tot nu toe. De resultaten van alle thans beschikbare monitoren kunnen daartoe worden benut.

Vóór 1 augustus 2008 ontvangt u een uitgebreide evaluatie van de BaMa- en accreditatiewetgeving inclusief de in het jaar 2007 verzamelde gegevens over de doorstroomproblematiek en de eenjarige masters.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

dr. Ronald H.A. Plasterk